Posudek oponenta bakalářské práce

Jméno a příjmení studenta/-tky: Eliška Čermáková
Název práce: Vývojový gradient počátečního čtení

Oponent práce: PhDr. Miroslava Nováková Schöffelová, Ph.D.

1. **Formální a jazyková stránka práce**

Po formální stránce práce splňuje požadavky. Obsahuje všechny předepsané části, je dobře formátovaná, pravopisné chyby jsou ojedinělé. Drobnou kritiku mám vůči krkolomným a neobratným formulacím, které místy snižují srozumitelnost textu (např. str. 8, odst. 2). Výhradu mám vůči citační etice. Nepřesnosti (např. chybějící uvedení strany u přímých citací) se dají přehlédnout, ale na více místech citační odkaz chybí (např. str. 13, odst. 1 a 2, str. 21, odst. 1) nebo je uveden jen na konci odstavce, který obsahuje řadu tvrzení a není jasné, ke kterému se vztahuje (např. str. 11, odst. 3). Zvláště tam, kde jsou tvrzení velmi odvážná nebo nepodložená či nepravdivá, to považuji za zásadní (str. 13, odst. 2 na konci, str. 24, odst. 3, str. 25 poslední věta).

2. **Teoretické uvedení do problematiky**

Teoretická část odpovídá úrovni bakalářského studia. Studentce bych doporučila lépe odlišovat vlastní myšlenky a subjektivní postoje od odborných tvrzení. Formulacím typu: „*V dnešní době bude asi spousta rodičů, kteří místo toho raději zabaví své děti na telefonu či tabletu a mezi těmito dětmi mohou později vznikat nemalé rozdíly.“* je dobré se v odborném textu vyhnout.

Oceňuji vhled do problematiky prediktorů čtení, fonematického povědomí a vývoje ortografické znalosti, stejně jako zahrnutí zahraničních studií. Drobné nepřesnosti jsou omluvitelné (např. RAN není testovací metoda, ale schopnost (str. 18), komponentem sytícím čtení nejsou fonémy, ale fonematické uvědomování (str. 19)). Kapitola 3.1, obzvlášť část o invented spelling, je nesrozumitelná a její relevance ke zkoumanému problému není jasná.

Kritiku bych vyjádřila vůči kapitole 6: Výukové metody prvopočátečního čtení. Kapitola vychází v podstatě z jediného zdroje, který nelze považovat za odborný, ale populárně naučný (Tomášková, 2015). Propaguje genetickou metodu jako lepší než analyticko-syntetickou bez doložení výzkumy. Některé informace jsou nesprávné, např. *genetická metoda klade důraz na fonematické uvědomování*. Čím je to podloženo? *Děti se v analyticko-syntetické metodě učí nejdříve hlásky a poté slabiky.* Neměla autorka na mysli spíše písmena? Tvrzení, že se genetická metoda opírá o znalosti dětí z mateřské školy (jako je znalost velkých tiskacích písmen, rozklad slov na zvuky, schopnost psát texty), je čerpáno z Tomáškové? Existují pro to důkazy? Uvádí Tomášková nějaké? Výzkumná data např. z projektu ELDEL neukazují, že by děti v mateřských školách běžně měly tyto dovednosti, spíše naopak.

Tabulka na straně 28 obsahuje nepřesné, nesprávné nebo nepodložené informace – jak např. schopnost dětí napsat své jméno v předškolním věku souvisí s metodou čtení ve škole? Pro větší samostatnost dětí učících se genetickou metodou bych ráda viděla empirické důkazy.

Shrnu-li to, kapitola 6 popisuje metody tendenčně, nepřesně a neopírá tvrzení o odborné zdroje. Otázky k obhajobě: **Nastudovala studentka studie porovnávající tyto metody? Nastudovala nevýhody genetické metody a výhody té druhé? Jak vysvětluje, že genetická metoda je v ČR málo využívaná, pokud je podle kapitoly lepší než analyticko-syntetická? Zejména mě**

ale zajímá, proč je tato kapitola vůbec zařazena a jakou má relevanci k baterii mimiMABEL a celkovému záměru výzkumu.

Celkově, pominu-li kapitolu 6, je teoretická část na dobré úrovni pro bakalářský stupeň studia.

3. **Metodologie:**

Metodologie je zvolena a popsána zcela adekvátně, popis testů je výborný, zvolená metoda zpracování dat odpovídá bakalářskému stupni studia. Vzorek je pro bakalářskou práci velmi velký, což bych ráda vyzdvihla, testování muselo být časově a organizačně náročné. Oceňuji etický a citlivý přístup k dětem. Doplňující dotaz: **Jak bylo ošetřeno, že ve vzorku byly jen typicky se vyvíjející děti?** Ve vzorku se vyskytují i děti, které podle mého nespadají do skupiny předškoláků (65 měsíců). **Proč tam byly? Bylo reflektováno ve výsledcích, že se nejednalo o předškoláky? Jak se zacházelo s dětmi s OŠD? Byly považovány automaticky za typicky se vyvíjející děti? Byl zjišťován důvod OŠD?**

4. **Výsledky a diskuse**

Studentka zvolila popisný způsob zacházení s daty a sledování vztahů mezi proměnnými. Rozdělení na výkonové profily je vhodné a dobře dokresluje popisované tendence. Oceňuji dobrou práci se skórováním v testech, zejména jemnější parciální skórování. Vlastní invence studentky sledovat rozdíly mezi výkony ve čtení při použití velkých a malých písmen považuji za hlavní a velký přínos do konstruování baterie miniMABEL. Navíc si dobře poradila s hrozícím rizikem efektu únavy či znalosti materiálu prostřídáním pořadí verzí testů.

Tvrzení o rozdílech ve výkonech by bylo dobré ověřit statistickou metodou (rozdíl dvou bodů nemusí nutně znamenat statisticky či věcně významný rozdíl).

Barevné grafy na str. 45 – 50 přehledně ukazují rozdíly mezi skupinami, ale informace pod nimi jsou zbytné, opakují informace z předchozích části a ze samotných grafů. Chybí interpretace výsledků, kterou vidím jen pod grafy 8-10. Grafy na str. 51-53 nejsou srozumitelné. Není vysvětleno, co znamenají čísla v grafech. **Může studentka prosím vysvětlit, co máme v grafech vidět?**

V kapitole 8.2 oceňuji použití jiné než popisné statistiky, nicméně kapitola obsahuje dle mého názoru několik závěrů, které z výsledků nevyplývají. Zčásti se může jednat pouze o nezdařilé formulace, které studentka jistě při obhajobě objasní. Prosím zejména o vysvětlení části: *S úlohou Poznávání písmen je korelační hodnota v případě všech participantů 0,68 a v případě odebrání výkonového profilu č.1, 0,71. Zde máme zjevný doklad, toho, že hybatelem počáteční gramotnosti je objevené psaní, tedy metoda, kdy děti, které se učí psát, používají vlastní pravopisné konstrukce pro slova, která ještě neumějí správně napsat podle konvenčních pravidel.* **Kde přesně je v datech důkaz pro toto tvrzení? Jakým, testem bylo sledováno objevné psaní (invented spelling)?**

A za druhé: *Na základě dat tedy můžeme potvrdit myšlenky Rebeccy Treimanové (1998), že představa písmene se nebuduje přes vizuální tvar, ale přes jeho motorické uchopení…"*

Gramotnými se tedy nestáváme od čtení k psaní, ale paradoxně se nejdříve vnoříme do gramotnosti přes objevené psaní, abychom se naučili číst a pak začneme teprve konvenčně psát. **Na základě kterých dat může toto tvrdit?**

Výsledková část obsahuje pasáže, které patří do diskuse (str. 55 a 56). V diskusi jsou tvrzení, která nevyplývají z dat. Např. *„Tyto data validizují úspěch genetické metody v ČR.“* **Která data to dokládají?** Doporučuji studentce blíže nastudovat metody čtení. Zavedení velkých písmen vs. všech tvarů najednou není jediným rozdílem v metodách.

Za nejproblematičtější v práci považuji to, že nevidím jasné odpovědi na vytyčené otázky a vyjádření se k dosažení cílů: *Dílčím cílem je poskytnutí uceleného pohledu na úroveň znalostí zápisu textu u dětí* – dle mého názoru se tímto studentka v práci vůbec nezabývá.

Otázka: *Jakou variantu zápisu textu preferují děti v předškolním věku a proč?* **Jak sledovala studentka preference dětí? Jaká je odpověď na otázku?**

Tato otázka se snaží odhalit možné vlivy sociokulturních a dalších faktorů a zaměřuje se na to, jak tyto preference ovlivňují učení se číst a psát. **Ve kterém místě se studentka tímto zabývá? Jaká je odpověď?**

Prosím u obhajoby o jednoznačné odpovědi na výzkumné otázky a jednoznačnou odpověď, zda a jak bylo dosaženo vytyčených cílů práce.

5. **Závěr**

U studentky oceňuji zejména velký přínos do projektu nimiMABEL, dobrý přístup k dětem a testování. Přes nedostatky v části teoretické a praktické **doporučuji k obhajobě** a těším se na odpovědi na mé otázky.

PhDr. Miroslava Nováková Schöffelová, Ph.D.

Digitálně podepsal PhDr. Miroslava Nováková Schöffelová, Ph.D.
Datum: 2024.05.17 17:34:11 +02'00'

V Praze dne 17.5.2024

PhDr. Miroslava Nováková Schöffelová Ph.D.